

O autorze

Bolesław Prus (właściwie – Aleksander Głowacki) – urodził się w Hrubieszowie 20 sierpnia 1847 roku. Zmarł na atak serca 19 maja 1912 roku w Warszawie.

W 1857 roku Prus rozpoczął naukę w Powiatowej Szkole Realnej przy Gimnazjum Gubernialnym w Lublinie. W 1861 roku rozpoczął pracę nauczyciela historii i geografii w Siedlcach. W 1862 roku przeprowadził się wraz z bratem do Kielc, gdzie rozpoczął naukę w gimnazjum. W 1863 roku przerwał naukę, by wziąć udział w powstaniu styczniowym. Dnia 1 września został ranny w potyczce pod wsią Białką. Trafił do szpitala, a potem został aresztowany. Przebywał w więzieniu od 20 stycznia 1864 do końca kwietnia 1864 roku. Sąd wojenny pozbawił go szlachectwa.

W 1865 roku powrócił do gimnazjum w Lublinie, które ukończył 30 czerwca 1866 roku z wynikiem celującym. Interesowały go studia w Petersburgu, ale ze względów finansowych nie mógł sobie na nie pozwolić. W październiku 1866 roku rozpoczął więc studia na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Szkoły Głównej w Warszawie. Żeby zarobić na utrzymanie, pracował jako guwerner i korepetytor. Pisywał także do „Kuriera Świątecznego”. W 1869

roku ze względów finansowych przerwał studia. Przeniósł się do Puław, gdzie podjął naukę na Wydziale Leśnym Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa. We wrześniu 1870 roku powrócił jednak do Warszawy.

Aby zarobić na życie, pracował jako korepetytor, fotograf, robotnik, urzędnik i dziennikarz.

DEBIUT

Za debiut prasowy Aleksandra Głowackiego uważa się artykuł *Nasze grzechy* umieszczony 29 maja 1872 roku w „Opiekunie Domowym”.

Współpracował także z czasopismami „Niwa”, „Mucha”, „Kurier Warszawski”.

PSEUDONIM

Prus to literacki pseudonim, będący nazwą rodzinnego herbu Głowackich. Prawdziwe nazwisko zarezerwował do prac naukowych i popularnonaukowych, które jako pasjonat nauk przyrodniczych zamierzał napisać.

W wieku 28 lat poślubił swoją kuzynkę Oktawię Trembińską.

Prawie całe życie mieszkał w Warszawie. Rzadko opuszczał to miasto. Jedyna podróż zagraniczna, jaką odbył, to wyprawa do Wiednia, Berlina, Dreżna, Norymbergi oraz Paryża.

Od 1901 roku pisarz podupadł na zdrowiu. Mimo

choroby brał udział w wielu akcjach społecznych, wygłaszał liczne odczyty.

W testamencie ufundował m.in. stypendium dla uzdolnionych dzieci wiejskich. Został pochowany na Powązkach, a na pomniku nagrobnym pisarza widnieje napis „Serce serc”.

TWÓRCZOŚĆ PUBLICYSTYCZNA

Kroniki tygodniowe – felietony, które pisał co tydzień najpierw dla „Kuriera Warszawskiego”, potem „Kuriera Codziennego”, a pod koniec życia dla „Tygodnika Ilustrowanego”.

TWÓRCZOŚĆ LITERACKA

rok wydania	TYTUŁ
nowele	
1880	<i>Katarynka</i>
1880	<i>Michałko</i>
1880	<i>Powracająca fala</i>
1880	<i>Anielka</i>
1881	<i>Antek</i>
1882	<i>Kamizelka</i>
1884	<i>Omyłka</i>

powieści społeczno-obyczajowe

1885	<i>Placówka</i>
1890	<i>Lalka</i>
1893	<i>Emancypantki</i>

powieść historyczna

1897	<i>Faraon</i>
------	---------------

Geneza

Lalka, jak wiele utworów pozytywistycznych, była **najpierw drukowana w prasie**. Ukazywała się w odcinkach w „*Kurierze Codziennym*” w latach **1887-1889**.

Prus określił temat swej powieści słowami: ***przedstawić polskich idealistów na tle społecznego rozkładu***. To był jego sąd o współczesnej mu rzeczywistości. Ukazał szeroką panoramę współczesnego sobie społeczeństwa. Opisywał losy głównych bohaterów, które są zobrazowaniem jego zamierzeń. Utwór jest częścią cyklu powieściowego (złożonego z poprzedzającej tę powieść *Sławy*, *Emancypantek* i poniekąd *Faraona*) i *Przemian*, w którym Prus starał się odpowiedzieć na *wielkie pytania naszej epoki*.

Wydanie książkowe ukazało się w **1890** roku. W tym samym czasie na rynku czytelniczym pojawiły się powieści *Nad Niemnem* Elizy Orzeszkowej oraz *Trylogia* Henryka Sienkiewicza. Bez wątpienia, był to ważny kontekst dla *Lalki*. Dopiero w konfrontacji z tymi dziełami uwidoczniły się różnice i podobieństwa między tymi powieściami. I dopiero na tle tych dzieł można było zauważyć oryginalność i znaczenie pomysłu Prusa.

Prus powiedział o *Lalce*, że jest to **powieść z wielkich pytań epoki**. Na tym właśnie polegało nowatorstwo jego pomysłu. Nie próbował stawiać diagnoz ani szukać odpowiedzi. Stawiał tylko pytania. Ujawnił się w *Lalce* jako uważny i sumienny badacz rzeczywistości. Przedstawił czytelnikowi skomplikowany świat ludzi i uczuć.

Plan wydarzeń

TOM I

1. Rozmowa Węgrowicza, Szprota i Deklewskiego na temat Stanisława Wokulskiego i jego sklepu.
2. Powrót Wokulskiego do Warszawy.
3. Sprzedaż serwisu Łęckich.
4. Darowizna Stacha na sierociniec hrabiny Karolowej.

1.
2.
3.

Plan

5. Wizyta Izabeli Łęckiej w sklepie Wokulskiego.
6. Rozmowa z Szumanem o miłości idealnej.
7. Wizyta na Powiślu.
8. Spotkanie Wokulskiego z Wysockim.
9. Powrót do sklepu.
10. Zwolnienie Mraczewskiego.
11. Kwesta wielkanocna.
12. Śniadanie wielkanocne u hrabiny Karolowej.
13. Rozmowa z prezesową Zasławską o stryju Stanisława Wokulskiego.
14. Spółka do handlu z cesarstwem.
15. Spotkanie z wynalazcą Ochockim.
16. Spacer po Łazienkach.
17. Odkupienie klaczy Sułtanki od baronowej Krzeszowskiej.
18. Wyścigi konne.
19. Wyzwanie Krzeszowskiego na pojedynek.
20. Zaproszenie na obiad do Łęckich.
21. Refleksje Izabeli o Stanisławie.
22. Rozważania Wokulskiego nad uczuciem miłości do panny Łęckiej.
23. Przyjazd aktora Rossiego do Warszawy.
24. Plany wyjazdu do Paryża.
25. Wizyta Rzeckiego w teatrze.
26. Sprzedaż kamienicy Łęckich.
27. Niepokój Rzeckiego o Stacha.
28. Wizyta Żydów w domu Łęckich.
29. Rozmowa Izabeli z Kaziem Starskim.
30. Wyjazd Wokulskiego do Paryża.

TOM II

1. Spotkanie z Suzinem w Paryżu.
2. Rozmowa z profesorem Geistem.
3. Zwiedzanie Paryża.
4. List od prezesowej.
5. Przyjazd do Zasławka.
6. Kokietowanie Wokulskiego przez Wąsowską.
7. Spotkanie Łęckiej i Stanisława.
8. Powrót Izabeli do Warszawy.
9. Mażeńskie plany Łęckiej i Wokulskiego.
10. Pomoc Stanisawa w odnalezieniu męża Stawskiej.
11. Wizyta skrzypka Moliniego w Warszawie.
12. Śmierć prezesowej Zasławskiej.
13. Podróż Łęckich, Wokulskiego i Starskiego do Krakowa.
14. Nieudana samobójcza próba Stanisława.
15. Powrót do Warszawy.
16. Wiadomość o śmierci Ludwika Stawskiego.
17. Rozmowa z Wąsowską.
18. Testament Wokulskiego.
19. Wyjazd z Warszawy.
20. Śmierć Tomasza Łęckiego.
21. Śmierć Rzeckiego.
22. Domysły na temat losów Stacha.

Wydarzenia opisane w „Pamiętniku starego subiekta”

Tom I

1. Dzieciństwo Rzeckiego.
2. Praca w sklepie Jana Mincla.
3. Służba wojskowa.
4. Przeszłość Wokulskiego.

Tom II

1. Proces o lalkę.
2. Sprzedaż sklepu.
3. Rządy Szlangbauma.
4. Choroba Rzeckiego.

Streszczenie

TOM I

Rozdział I *Jak wygląda firma*

J. Mincel i S. Wokulski przez szkło butelek

Był rok 1878. Na świecie ludzie interesowali się *pokojem san-stefańskim, wyborem nowego papieża albo szansami europejskiej wojny* (s. 5).

W Warszawie zaś kupcy i arystokraci zastanawiali się nad przyszłością **sklepu galanteryjnego** pod nazwą „**J. Mincel i S. Wokulski**”.

MŁODZIEŃCZE LATA WOKULSKIEGO

W renomowanej jadłodajni na Krakowskim Przedmieściu toczyła się rozmowa między fabrykantem powozów Deklewskim, radcą Węgrowiczem i agentem handlowym Szprotem o Stanisławie Wokulskim i jego sklepie. Panowie wspominali młodzińcze lata Wokulskiego. W wieku dwudziestu paru lat Stach pracował jako **subiekt w sklepie Hopfera**. Był osobą porywczą, byle słowo wyprowadzało go z równowagi. W tym czasie wstąpił do Szkoły Przygotowawczej. Jednocześnie **pracował i uczył się**. Następnie zdał egzaminy do Szkoły Głównej, którą po roku nauki rzucił, by wziąć **udział w powstaniu styczniowym**. Wokulski uczestniczył w walkach powstańczych, potem został **zesłany na Syberię**, w okolice Irkucka. W roku 1870 **wrócił do Warszawy** z niewielką kwotą pieniędzy. Dzięki protekcji swego przyjaciela – Ignacego Rzeckiego **dostał pracę w sklepie Minclów**. **Poślubił wdowę Małgorzatę Mincel**, dużo starszą od niego. Po czterech latach małżeństwa Małgorzata zmarła, a Wokulski **odziedziczył sklep** i 30 tysięcy rubli, na które pracowały dwa pokolenia Minclów. Po tym fackie młody wdowiec wyjechał z Warszawy, by robić **interesy na wojnie rosyjsko-tureckiej**, dostarczając wojsku zaopatrzenie.

Wspomniani już Deklewski i Węgrowicz prze-

powiedzieli rychły upadek sklepu Wokulskiego. Wbrew ich przewidywaniom, sklep przynosił spore zyski i dobrze się rozwijał.

Rozdział II *Rządy starego subiekta*

IGNACY RZECKI

Pod nieobecność Wokulskiego w Warszawie, opiekę nad jego majątkiem sprawował Ignacy Rzecki.

Mieszkał on od 25 lat w pokoiku przy sklepie z psem Irem. Pokój Rzeckiego pomimo upływu lat wciąż wyglądał tak samo: czarny stół, czarny kałamarz, żelazne łóżko z cienkim materacem, dubeltówka na ścianie i gitara. Nie zmieniły się również zwyczaje Rzeckiego.

Jego plan dnia zawsze wyglądał tak samo:

- ➔ pobudka o 6 rano;
- ➔ poranna toaleta;
- ➔ o 6.30 schodził do sklepu, przygotowywał zadania na dany dzień oraz przeglądał towar.

PLAN DNIA RZECKIEGO

SUBIEKCI

Potem w sklepie pojawiali się subiekci. Pierwszy przychodził **Klejn** ze *smutnym uśmiechem na posiniąłych ustach* (s. 10). Drugi zjawiał się **Lisiecki**. Jako ostatni i zawsze spóźniony przybiegał **Mraczewski** z

oczyma jak gwiazdy, z ustami jak korale, z wąsikami jak zatrute sztylety (s. 12);